

УДК 37.014:378.4

**Анатолій
Колот**

Проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: економіка знань, людський капітал, фундаменталізація та індивідуалізація економічної освіти, інноваційний розвиток вищої освіти.

Вища освіта не лише Європи, але й практично всього світу нині переживає період модернізації, гармонізації, перегляду стереотипів, що сформувалися у вищій школі за останні десятиліття. Свій вибір на шляху до модернізації, гармонізації, інноваційного розвитку зробив і Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана ще задовго до впровадження болонських ініціатив.

Глибокий неупереджений аналіз, проведений ректоратом наприкінці 1990-х — на початку 2000-х років, на предмет відповідності вищої економічної освіти потребам розбудови нової економіки — економіки знань, порівняння траєкторії розвитку економічної освіти у провідних університетах світу і в Україні поставив на порядок денний необхідність глибоких змін у змісті освіти, навчальних технологіях, у самій філософії освітньої діяльності.

За останні роки колектив університету чимало зробив на шляху інноваційного розвитку, модернізовані усі складові освітньої діяльності, імplementовано здобутки кращих університетів світу у практику підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр”, “магістр” та систему післядипломної освіти. Думаємо, що потенційного читача зацікавить не стільки

констатація здобутків університету, як сприйняття того, чому університетом обрано той чи інших вектор гармонізації вищої економічної освіти, що стоїть “за кадром” прийняття ректоратом, вченою радою тих чи інших рішень як стратегічного, так і поточного, організаційно-економічного, управлінського характеру; що стало поштовхом до оволодіння “ідеї” масами й інноваційний розвиток став реальністю; які і в який спосіб задіяні нові чинники розвитку вищої економічної освіти.

Упевнені, що чи не основним поштовхом до глибоких, системних змін в освітній діяльності університету стало усвідомлення абсолютною більшістю професорсько-викладацького складу необхідності суттєвих зрушень у царині освітньої діяльності, розуміння, що без кардинальних змін у вищій економічній освіті остання приречена на занепад. На переконання колективу університету, проблеми, що постали перед національною освітою, зокрема економічною, мають загальносвітовий контекст і пов’язані з тими процесами, які мають містку назву “глобалізація”. Справді, ми живемо у світі, який глобалізується, у світі, де формуються принципово нові правила економічного і суспільного буття, де стираються кордони, у світі нових інформаційно-комунікаційних технологій, у світі, де започатковуються нові принципи функціонування економічної системи.

В умовах, коли глобалізаційні процеси набули небаченого розвитку та інтенсифікації, стало очевидним, що освіта в цілому і вища зокрема не встигають у змістовому плані за швидкозмінюваними технологіями, потребами інтелектуального забезпечення нової стратегії розвитку суспільства на основі знань та високоефективних технологій. Консерватизм, інерційність, внутрішня зацикленість систем освіти стали серйозною перешкодою на шляху вирішення глобальних проблем та формування конкурентоспроможної держави, суспільства, особистостей. І це не є перебільшенням. Маємо чітко усвідомлювати, що у світі, який глобалізується, зростає конкуренція в різноманітних її формах. Усі ми змушені жити у конкурентному світі, конкурентному середовищі, яке вимагає від кожної економічно активної людини, всіх суб’єктів господарювання, держави, суспільства в цілому наявності конкурентних переваг. Саме конкурентні переваги мають стати провідною ознакою, однією з головних домінант розвитку суспільства у XXI ст.

Чи не найголовніша теза вступних положень така: для того, щоб мати конкурентні переваги, маємо сформувати інноваційну економіку, економіку знань. Мають рацію ті економісти, які, використовуючи історичні порівняння, наголошують: якщо для меркантилістів багатством були лише гроші, у часи А. Сміта і Д. Рікардо багатство асоціювалося з накопиченням товарів, а у часи Р.Д. Рувельта і Л. Ерхарда — з масовим платоспроможним попитом, то нині формується четверта форма багатства народів, а саме знання.

Економіка знань зароджується в університетських аудиторіях. Тож справою професійної честі, патріотизму колективу нашого університету є підготовка фахівців, компетентність яких була б адекватною зростанню потреб і вимог економіки знань. У нашому розумінні взаємозв’язки між процесами глобалізації, економікою знань і вищою освітою в узагальненому формалізованому вигляді є такими: умови глобалізації передбачають, що

кожна економічно активна людина, кожний суб'єкт господарювання, держава і суспільство в цілому повинні мати конкурентні переваги, які можна сформулювати і розвивати за наявності нової економіки, орієнтованої на знання, інтелект. Для розбудови такої економіки і забезпечення її стійкого розвитку необхідні *фахівці нової формації*, які володіють потужним інтелектуальним потенціалом, знаннями, навичками, компетенціями, котрі в сукупності складають основу людського капіталу, що формується значною мірою саме у сфері освіти.

Отже, становлення та розвиток економіки знань має супроводжуватися випереджувальними змінами в освітній, професійній, соціальній структурі носіїв людського капіталу, які стають уособленням, рушійною силою нової економіки. Носії людського капіталу мають бути "насичені" знаннями, володіти широким спектром професійних, соціальних, психологічних компетенцій і бути мотивованими творчо їх використовувати у практичній діяльності. Важливо усвідомлювати, що в новій економіці фахівці і, передусім, фахівці нової формації мають стати носіями низки нових компетенцій та якостей, які ще донедавна були другорядними (уміння працювати в команді, культура спілкування, готовність до кооперації й підтримки, психофізіологічна готовність працювати в сучасному інформаційному середовищі, готовність до змін та нововведень, уміння навчатися тощо) і які не можна сформулювати поза вищою освітою.

Хочемо підкреслити, що саме у контексті цієї взаємозалежності: *глобалізація — конкурентні переваги — економіка знань — людський капітал* слід розглядати потребу і першопричину модернізації вищої школи. І саме таку філософію щодо першопричин та першоджерел суттєвих зрушень у царині освітньої діяльності сповідує колектив нашого університету.

Курс на утвердження в університеті інноваційної моделі освітньої діяльності став можливим не в останню чергу завдяки відмові від ставки на колишні чинники розвитку економічної освіти та переорієнтації на ті, що узгоджуються із загальносвітовими векторами інноваційного розвитку і за умови використання потенціалу яких стає можливою відповідь на виклики XXI ст.

Якими ж мають бути рушійні сили розвитку суспільства в цілому і освіти зокрема на сучасному етапі? Упродовж багатьох десятиліть економічна теорія доводила, а господарська практика підтверджувала, що в економічній системі, яка формується, відбуваються кардинальні зміни в "життєвому циклі" товарів і послуг, структурі матеріальних і нематеріальних активів та їх співвідношенні. Як результат, у новій постіндустріальній економіці дедалі відчутнішими і чи не основними факторами розвитку стають інноваційна праця та інтелектуальний капітал.

З огляду на це практичні дії вченої ради, ректорату, усіх структурних підрозділів КНЕУ в останні роки були спрямовані на те, щоб у стінах нашого університету домінувала інноваційна праця та інтенсивно прирощувався інтелектуальний капітал. На досягнення цього спрямована більшість складових Програми інноваційного розвитку університету, колективний договір як основний правовий акт, що регулює соціально-трудові відносини на рівні університету та його структурних підрозділів; перехід на конт-

рактну форму трудового договору; запровадження системи стимулювання створення інноваційних продуктів тощо.

Водночас наголошуємо на тому, що висока якість освітніх послуг і, відповідно, високий рівень конкурентоспроможності випускників нашого університету — це результат задіяння потенціалу усіх складових освітньої діяльності, які прямо чи опосередковано впливають на означені вище домінанти вищої школи.

Практичні заходи у царині інноваційного розвитку університету в останні роки здійснювалися за такими основними напрямками:

- модернізація системи управління університетом шляхом створення інноваційної моделі організаційно-управлінської структури із застосуванням сучасних інформаційних технологій та впровадження системи менеджменту якості освіти;

- підвищення ефективності наукових досліджень та розвиток наукового потенціалу університету в забезпеченні навчальної та науково-інноваційної діяльності;

- удосконалення структури та змісту навчальних планів, підвищення їх фундаментальної складової, оптимізація навчального навантаження, впровадження цілісної системи підготовки фахівців за індивідуальними навчальними планами;

- інтенсифікація навчального процесу, наповнення якісно новим змістом самостійної роботи студентів та індивідуально-консультативної роботи студентів з викладачами;

- запровадження системи діагностики знань, що відповідає європейським вимогам і забезпечує повноцінну реалізацію її основних функцій і, передусім, мотивуючої та контролюючої;

- удосконалення системи організації навчального процесу на основі органічного поєднання національних традицій та надбань світової теорії і практики освітянської діяльності;

- визначення основних напрямків розвитку та реалізація інноваційних підходів до навчально-методичного та організаційно-технічного забезпечення освітньої діяльності;

- реалізація ефективної кадрової політики та розвиток людського капіталу професорсько-викладацького складу, інших категорій персоналу університету;

- удосконалення системи взаємодії з роботодавцями, клієнтами, партнерами, іншими інститутами ринку та запровадження нових форм співробітництва й технологій розвитку цього напрямку діяльності університету;

- розширення міжнародних зв'язків та пошук нових форм співробітництва з вищими навчальними закладами інших країн;

- створення сприятливих умов для мобільності студентів і викладачів відповідно до вимог Болонського процесу;

- забезпечення сприятливих умов для організації студентського самоврядування;

- запровадження системи ліквідації академзаборгованості та проведення державної атестації, що враховує кращі зарубіжні та вітчизняні надбання;

— забезпечення прозорості навчального процесу у найширшому розумінні її суті, підвищення інформованості студентів з питань освітньої діяльності; формування сучасного європейського типу відносин між викладачем і студентом; створення системи навчання, за якої студент сприймається не тільки і не стільки як об'єкт, а є суб'єктом освітньої діяльності;

— впровадження заходів інституціонального характеру — перехід на європейські кредити, розробка інформаційних пакетів, введення додатків до дипломів європейського зразка, шкали оцінювання знань за системою ECTS тощо. Тобто йдеться про заходи, які зближують різні освітянські школи та про певну уніфікацію навчальної діяльності в позитивному розумінні її наслідків.

Розглянемо окремі складові освітньої діяльності, інноваційний характер яких дозволив колективу нашого університету здобути незаперечні конкурентні переваги та забезпечувати високу якість освітніх послуг.

Перш за все зауважимо, що досягнення університету в освітній діяльності — це результат системних упроваджень інноваційного, творчого характеру, які узгоджуються зі світовими тенденціями розвитку економічної освіти та практикою кращих університетів світу. Серед них чільне місце належить фундаменталізації вищої економічної освіти. Саме фундаменталізація дає змогу підготувати соціально захищеного, конкурентоспроможного фахівця з високим рівнем інтелектуального, творчого потенціалу, наукової культури мислення і діяльності.

Фундаменталізацію, науковомісткість економічної освіти професорсько-викладацький склад університету сприймає не як щось абстрактне, “зовнішньо задане”, а як закладений у навчальний план і навчальні програми науковий, методологічний рівень змісту кожної дисципліни, а на виході — компетенції з високим рівнем наукового мислення.

Зазначимо, що в освітянському середовищі навколо змісту, меж, ролі, інституційних засад фундаменталізації освіти вже не одне десятиліття тривають дискусії. Одні дослідники цієї проблематики поняття “фундаментальність освіти” трактують широко, вважаючи, що будь-яка освіта й усі чи більшість дисциплін мають бути фундаментальними.

Інші розуміють фундаментальність освіти досить вузько, вважаючи її протипологом професійній, прагматичній спрямованості навчання, а фундаментальними дисциплінами вважають обмежений їх перелік, які містять здобутки фундаментальних наук.

Наша позиція є ближчою до першої, і фундаментальність ми розглядаємо як характеристику змісту освіти.

У змістовому плані фундаментальність — це симбіоз гуманітарної і природничо-наукової освіти на основі оволодіння системними, цілісними знаннями. Водночас сучасне трактування фундаментальності має розглядатися через призму опанування здобутків світової культури.

Повністю поділяємо позицію доктора Московського державного університету імені М.В. Ломоносова В.О. Садовничого, який наголошує на тому, що еталонною освітою може бути лише фундаментальна наукова освіта, головна мета якої — поширення наукового знання як невід’ємної складової світової культури. На думку цього авторитетного ректора і талановитого

вченого, педагога фундаментальність вищої освіти — це поєднання наукового знання і процесу освіти, що надає освіченій людині розуміння того факту, що усі ми живемо за законами природи й суспільства, які нікому не дано ігнорувати. Фундаментальність освіти, на думку В.О. Садовничого, є однією з найважливіших національних традицій, яка опинилася під загрозою¹.

Науковим вважаємо те мислення, що має сформувати:

- сучасну парадигму розуміння першоджерел та закономірностей суспільного розвитку;

- системне бачення структури, змісту економічної системи та механізмів її функціонування;

- систему знань, які пояснюють природу соціально-економічного розвитку;

- здатність до виокремлення домінуючих тенденцій економічного розвитку; усвідомлення першопричин та природи процесів, що знаходяться за кадром і обумовлюють нестійку соціально-економічну динаміку.

За нашим баченням, фундаменталізація не зводиться до збільшення годин на вивчення навчальних дисциплін того чи іншого циклу. Йдеться про досягнення принципово нових цілей вищої економічної освіти. Завданням фундаментальної університетської освіти є створення умов для виховання та формування сучасного наукового мислення, внутрішньої потреби у саморозвитку, самоосвіті упродовж життя людини. Університетська економічна освіта, на наше переконання, може вважатися фундаментальною за умови, що вона продукує не вузькоспеціалізовані, а системні, методологічно важливі, інваріативні, “довгоживучі” знання, які сприяють інтелектуальному розвитку особистості, її адаптації до швидко змінюваних технологічних і соціально-економічних умов. Ще раз наголошуємо на тому, що фундаментальні, наукові знання — це системоутворюючі, цілісні, глибокі, змістовні, методологічно значущі уявлення про навколишній світ, закономірності його функціонування та розвитку. Без таких знань неможливо гармонізувати відносини людини з природою, забезпечити високу загальну культуру та інтелектуальний розвиток особистостей і суспільства в цілому.

Діюча в університеті навчально-методична база та педагогічні технології навчання у поєднанні з інтелектуальними можливостями професорсько-викладацького складу дозволяють формувати цілісний економічний світогляд, вчити студентів мислити цілісними фундаментальними категоріями.

Маємо констатувати, що спрямованість навчання на опанування студентами глибоких, сутнісних, системоутворюючих знань і зв'язків між різноманітними процесами оточуючого світу і є системною характеристикою фундаментальності економічної освіти в університеті.

Складовою комплексу заходів, які реалізуються в університеті задля підвищення рівня фундаменталізації економічної освіти, є:

1. Зміна співвідношення між прагматичною та загальнонауковою, загальнокультурною складовими освіти. При цьому пріоритетними є форму-

¹ Див.: Садовничий В.А. Традиции и современность // Высшее образование в России. — 2003. — № 1. — С. 24.

вання у майбутніх фахівців наукових засад системного мислення, загальної культури молодії людини.

2. Зміна змісту дисциплін, які опановуються. При цьому основну увагу зосереджуємо на вивченні фундаментальних законів розвитку природи, економіки та суспільства, формуванні цілісних уявлень про глобальний світ, його проблеми та шляхи їх вирішення.

3. Забезпечення пріоритетності інформаційних, інтелектуальних, науково-природничих компонент у системі освіти людей, яким жити і працювати в інформаційному суспільстві, формувати економіку знань, прищувати конкурентні переваги.

Така постановка питання повністю узгоджується із загальноосвітніми тенденціями розвитку вищої освіти, які ми постійно відслідковуємо і прагнемо врахувати в практичній діяльності. Дійсно, реалії сьогодення незаперечно вказують на те, що вищі навчальні заклади на всіх континентах все більше уваги приділяють фундаменталізації, науконасиченості навчального процесу. Навіть американська освіта, якій притаманні прагматичність, орієнтація на отримання передусім фахових компетенцій, все більше уваги приділяє інтелектуалізації освіти, вихованню у майбутніх фахівців умінь самонавчатися і самовдосконалюватися, щоб за будь-яких обставин фахівець не залишився на узбіччі життя.

Прагнучи підвищити рівень фундаменталізації освіти в університеті, не забуваємо про передумови досягнення означеного вище рівня, тобто про те, що їй має передувати, і від кого (чого) вона залежить. Вважаємо, що ефективність, рівень фундаменталізації навчання студентів знаходиться у прямій залежності від рівня професійної компетентності науково-педагогічного складу, основу якої (компетентності) складає методологічна, інтелектуальна, креативна, інформаційна культура, рівень сучасного економічного мислення. Сформувати сучасні компетенції та сучасне економічне мислення не можливо без активної участі абсолютної кількості викладачів у наукових дослідженнях, у підготовці законодавчих актів, розробці національних та регіональних програм соціально-економічного розвитку, виконанні господарських робіт на замовлення бізнесових структур. Ось чому в Програмі інноваційного розвитку університету першочергову увагу зосереджено саме на означених вище напрямках наукової та освітньої діяльності.

Складовою заходів, які активно впроваджувалися в університеті задля набуття незаперечних конкурентних переваг, стало утвердження якісно нового рівня індивідуалізації навчального процесу, а її актуальність та значущість пов'язана з таким. За філософією, якої дотримується університет, індивідуалізація навчання — це надання можливості тому, хто навчається, самостійно обирати рівень вивчення дисциплін та їх перелік (коло) понад нормативні вимоги, передбачені освітньо-професійною програмою, залежно від власних цілей, потреб, можливостей. Складовою індивідуалізації також є така організація навчального процесу, за якої при виборі способів, прийомів, темпу навчання враховують індивідуальні відмінності студентів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання. Індивідуалізація вкрай потрібна передусім тому, що в природі не існує середньостатистичного студента, він завжди є індивідуальністю з відповідною підготовкою, притаманними

йому здібностями, інтелектом, мотивацією до навчання, психофізіологічними особливостями. Як підкреслюють філософи, все у світі становить єдність загального, специфічного та індивідуального. Загальне і специфічне існують в індивідуальному і проявляються через індивідуальне.

У цілому необхідність індивідуалізації навчального процесу є цілком очевидною з огляду на такі обставини:

1. Кожний студент — це одночасно і об'єкт, і суб'єкт освітньої діяльності, який є особистістю, має свої уподобання, індивідуальні якості, потреби, природжені здібності, які потребують розвитку. Студент має право на самореалізацію, якнайповніший розвиток здібностей, рис, гідне формування свого трудового потенціалу з урахуванням особистих характеристик.

Як вітчизняна, так і зарубіжна практика освітньої діяльності свідчать, що немає рецептів вирішення цього завдання без індивідуалізації навчального процесу.

2. За сучасних умов господарювання, що формуються під впливом глобалізаційних процесів, ринок праці є мінливим, тому проблематично орієнтуватися на роботу за конкретною, наперед визначеною вузькою спеціалізацією чи на конкретному робочому місці. Втім, кожен майбутній фахівець може і повинен орієнтуватися на певний сегмент ринку праці, виходячи зі своїх уподобань та потреб.

Чи можна узгодити власні потреби, інтереси студента та вимоги, що їх висуває ринок праці, без індивідуалізації навчального процесу? Відповідь є очевидною. Цього неможливо досягти за природою. З огляду на зазначене вище індивідуалізація навчального процесу є нагальною проблемою сьогодення. Вирішити її вища школа має обов'язково, оскільки саме від цього значною мірою залежить, чи зможемо ми відповісти на виклики, породжені глобалізацією світової економіки.

Індивідуалізація навчального процесу в університеті забезпечується комплексом заходів, серед яких акцентуємо увагу на таких:

- а) розширення вибіркової складової навчального плану;
- б) задіяння сучасного арсеналу форм і методів індивідуально-консультативної роботи викладача зі студентами;
- в) підвищення ролі індивідуальної компоненти при організації самостійної роботи студентів;
- г) задіяння всього арсеналу педагогічних прийомів, засобів задля створення умов, за яких кожна людина, котра навчається, отримує можливість проявити свою індивідуальність.

Забезпечення підготовки фахівців, рівень яких відповідає кращим світовим зразкам, досягається в університеті і завдяки впровадженню в навчальний процес сучасних інформаційних технологій. Нині база університету налічує понад 1800 комп'ютерів, об'єднаних у локальну мережу з використанням оптоволоконних ліній зв'язку. Виділений канал провайдеру Інтернету має пропускну здатність 512 Кб/с. Інформаційні потреби університету підтримуються серверами: бібліотечним, WWW, FTP, Ргоху, WebCT, пошти, бухгалтерії і навчальних класів, які створені при всіх випускових кафедрах і забезпечені програмними продуктами відповідного фахового напрямку.

Програмні засоби (операційні, офісні та прикладні системи обробки даних), які використовуються в усіх сферах діяльності університету, відповідають сучасному рівню й вимогам підготовки фахівців (встановлено та використовується: *Windows NT, Windows 2000, Linux, Office 95/98/2000, Corel, SPSS, Статистика, ІС-Підприємство, Галактика* тощо). Мережеве середовище університету відповідає всім вимогам стандартів ISO.

Продовжується робота з більш активного використання дистанційних технологій навчання. В університеті успішно функціонує система дистанційного навчання "Web-CT", в середовищі якої розроблено і використовується 150 навчальних дисциплін. Лише у 2011 р. було розроблено і введено в дію 30 курсів; що викладаються за цими технологіями.

Колективу університету чи не вперше у новітній вітчизняній освітній практиці вдалося започаткувати принципово нові підходи щодо організації самостійної роботи студентів. Складовою останньої є запровадження у повсякденну практику карт самостійної роботи студентів, які розробляються по кожній дисципліні навчального плану. Змістом останніх є перелік конкретних видів самостійної роботи (СРС; обов'язкових та вибіркових), які має виконати студент відповідно до робочої навчальної програми дисципліни, терміни їх складання та кількість балів, які може студент отримати за конкретний вид самостійно опрацьованих робіт.

Карта самостійної роботи студентів є обов'язковою складовою робочої навчальної програми дисципліни та методичних матеріалів щодо змісту та організації самостійної роботи студентів, поточного і підсумкового контролю їхніх знань, що розміщуються на сайті університету. Формуючи карту самостійної роботи студентів, кафедри враховують збалансованість СРС з іншими видами навчальної роботи, щоб не перевантажувати студента. У табл. 1 як приклад наведено структуру та зміст карти самостійної роботи студентів з дисципліни "Економіка підприємства".

Таблиця 1. Карта самостійної роботи студента з дисципліни "Економіка підприємства" для студентів денної форми навчання

Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
I. Обов'язкові складові			
1. Виконання завдань та відповіді на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Систематичність та активність роботи студента	За розкладом занять	Оцінка відповідей на семінарських (практичних) заняттях	10
1.2. Виконання студентом поточних контрольних робіт	За розкладом занять	Оцінка результатів експрес-опитувань, міні-контролю, тестів та інших видів робіт	10

Продовження табл. 1

Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
1.3. Виконання студентом розрахункових завдань	За розкладом занять	Оцінка правильності вирішення розрахункових завдань	10
Разом за виконання завдань та відповіді на семінарських (практичних) заняттях			30
2. За виконання модульних контрольних завдань			
2.1. Підготовка до модульних контрольних (МК) завдань	МК1, МК2 — за розкладом занять	Перевірка правильності виконання модульних контрольних завдань	По 5 балів за кожен МК
Разом за виконання модульних контрольних завдань			10
3. За виконання завдань для самостійного опрацювання			
3.1. Виконання індивідуального практичного завдання	За розкладом занять	Перевірка під час індивідуально-консультативної роботи (ІКР)	5*
Разом за виконання завдань для самостійного опрацювання			5
Разом балів за обов'язкові види роботи студента			45
II. Вибіркові складові			
1. За виконання завдань для самостійного опрацювання (одне завдання протягом семестру)			
1.1. Написання реферату згідно з заданою тематикою	За графіком ІКР	Оцінка результатів під час ІКР	5
1.2. Критичний огляд наукових публікацій згідно з тематикою курсу	За розкладом занять або графіком ІКР	Оцінка результатів під час ІКР	5
1.3. Формування аналітичних звітів за заданою тематикою	За графіком ІКР	Оцінка результатів під час ІКР	5
2. Додаткова позанавчальна наукова діяльність студента			
2.1. Підготовка результатів власних наукових досліджень і участь в роботі олімпіад, конференцій з підготовкою наукових публікацій	Додатково	Обговорення під час семінарських занять або оцінка результатів під час ІКР	10*
Разом балів за вибіркові види роботи студентів			10
Всього балів за поточну роботу студента			50

* За цей вид роботи може присуджуватись максимально 10 балів, але загальна кількість балів за поточну роботу не повинна перевищувати 50 балів.

Як зазначалося вище, всі завдання самостійної роботи студентів з кожної дисципліни поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які всі студенти повинні виконати обов'язково під час опанування певної дисципліни. До вибіркових належать альтернативні завдання, серед яких кожен студент може вибрати завдання на власний розсуд з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Планування та організація самостійної роботи студентів здійснюються таким чином. Після одержання інформації про всі форми організації самостійної роботи з дисципліни, обов'язкові і вибіркові завдання та максимальну кількість балів, які можна набрати за їх виконання, кожен студент, роздрукувавши для себе навчальну карту самостійної роботи студентів із "Методичних матеріалів щодо змісту та організації самостійної роботи студентів, поточного і підсумкового контролю їх знань", що розміщені на сайті університету, визначається щодо вибіркової складової своєї самостійної роботи, виконує обов'язкові й вибіркові завдання і відповідно до вказаних термінів звітує викладачу щодо їх виконання. Бали, одержані студентами за виконання різних видів самостійної роботи, знаходять відображення в електронному журналі обліку навчальної роботи студентів академічної групи. Поточні консультації студентів з питань виконання завдань СРС, а також підведення підсумків з деяких видів виконаних робіт здійснюються під час планових занять з індивідуально-консультаційної роботи.

При цьому реалізація принципу індивідуалізації навчання полягає не в спрощенні завдань для менш підготовлених студентів, а в обсягах і характері допомоги викладача. В Положенні про самостійну та індивідуально-консультаційну роботу зроблено чіткий акцент на тому, що провідним напрямком в індивідуалізації освіти є диференціація допомоги в навчанні. Тобто для менш підготовлених студентів необхідні більш детальні роз'яснення та рекомендації щодо виконання необхідних завдань, більш ретельний контроль їхньої роботи, створення і підтримка доброзичливої атмосфери при опитуванні та контролі, дозвіл на користування будь-яким самостійно підготовленим допоміжним матеріалом у вигляді плану доповіді, коротких конспектів, ключових слів, змістових опор до тексту тощо.

Паралельно з удосконаленням змісту освіти та введенням у дію нових навчальних планів з метою посилення індивідуалізації навчального процесу та реалізації особистих потреб студентів щодо їхньої фахової підготовки і вимог ринку праці в університеті введено ще п'ять років тому для студентів всіх форм навчання новий регламентуючий документ — "Індивідуальний навчальний план студента та результати його виконання" (далі — ІНПС), в якому відображаються структурно-логічна схема підготовки фахівця з певного напрямку (перелік навчальних дисциплін, що передбачені програмою підготовки, та форми організації навчання), обсяги навчального навантаження студентів з усіх видів навчальної діяльності та міститься оцінка поточної, підсумкової успішності та державної атестації випускника.

Цей документ замінив студентам традиційну залікову книжку і дав змогу відобразити індивідуальний графік навчання за напрямом підготовки, реалізуючи особистісний підхід до формування власної траєкторії навчання і перетворюючи студента в повноправного учасника навчального процесу.

Адже скласти вибірку складову свого ІНПС кожен студент має самостійно, орієнтуючись на анотації вибірових дисциплін, поради куратора та власні уподобання. Основні засади щодо порядку формування, ведення та контролю за ІНПС відображені в Положенні про індивідуальний навчальний план студента КНЕУ.

Фундаменталізація та індивідуалізація освітньої діяльності не можливі без розроблення нового покоління робочих навчальних програм, в яких мають бути виписані зміст дисципліни та вся “технологія” опанування знань. В університеті розробка цих програм з усіх дисциплін здійснюється за такою структурою: вступ, тематичний план дисципліни за темами, плани лекцій, плани семінарських (практичних, лабораторних) занять, самостійна робота студентів, індивідуально-консультативна робота, методики активізації процесу навчання, система поточного і підсумкового контролю знань, рекомендована література.

Одночасно з опрацюванням фундаментальних засад змісту освіти колектив університету активізував пошук та впровадження нових форм і методів, які б дали можливість активізувати і реалізувати творчий потенціал кожного майбутнього фахівця з урахуванням його індивідуальності в професійному становленні.

Враховуючи той факт, що індивідуалізація навчання реалізується у процесі суб’єктивних стосунків між педагогом і студентом при налагоджених засобах одержання зворотного зв’язку як в колективній, так і в індивідуальній роботі, педагогічним колективом КНЕУ було розроблено чітку систему застосування сучасних технологій та методів активізації начального процесу, яка б допомогла кожному студенту розкрити свій творчий потенціал в будь-якому виді навчальної роботи, як аудиторної, так і самостійної.

Конкурентоспроможність та елітність сучасного фахівця значною мірою визначається його здатністю адаптуватися до швидко змінюваних реалій, динаміки економічного розвитку. Ці результати досягаються тільки шляхом оптимального співвідношення фундаментальної та практичної підготовки студентів. За новими навчальними планами передбачено обов’язкове проведення тренінгів в обсязі 1,5 кредита (54 год) для студентів 3-го та 4-го курсів з усіх напрямів підготовки, а також виробнича практика обсягом 6 кредитів.

Складовою заходів, які впроваджувалися в університеті в останні роки і мали на меті суттєво покращити якість освітньої діяльності, стала імплементація принципів компетентнісного підходу в загальну стратегію розвитку університету.

Зазначена імплементація зачіпає усі складові освітньої діяльності — від змісту освіти, організації навчального процесу, навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців до підвищення психолого-педагогічної підготовки викладачів.

Запроваджуючи принципи компетентнісного навчання колектив університету прагнув досягти основної мети — спрямувати процес навчання на уміння застосовувати набуті знання у практичній діяльності. Це принципово важливо, оскільки задля формування високого рівня конкурентоспроможності майбутніх фахівців, останні мають володіти не лише знаннями,

уміннями, навичками, а й якостями, що забезпечують здатність і готовність застосовувати сформовані знання у практичній діяльності.

Як свідчить досвід нашого університету, компетентнісний підхід дозволяє підняти на якісно новий методологічний рівень та перевести у практичну площину питання щодо готовності випускника застосовувати свої знання у практичній діяльності. Адже необхідні не лише фундаментальні знання, які можна застосовувати у майбутній професійній діяльності, а й особливі особистісні якості, як, наприклад, психологічна готовність застосовувати знання, уміння, навички, впевненість у власних силах та здатностях, готовність до подальшого пізнання.

З метою посилення практичної підготовки студентів та з урахуванням вимог компетентнісного підходу в університеті започатковано функціонування навчально-тренувальних центрів і, зокрема: дилінгового центру; навчально-тренувального банку; навчально-тренувального центру страхового бізнесу; навчально-тренувального центру з управління персоналом; юридичної клініки “Соціальна справедливість”; навчально-сертифікаційного центру користувачів автоматизованих інформаційних систем і технологій в економіці; навчально-тренувального центру з економіки та управління підприємством.

Так, дилінговий центр, що був створений у 2006 році кафедрою менеджменту банківської діяльності спільно з дилінговим центром “Брокбізнесбанку”, залучено до навчального процесу для проведення практичних занять та міжпредметних тренінгів, де навчання є максимально наближеним до реальності. Дилінговий центр обладнаний всіма необхідними сучасними технічними засобами для дилінгових операцій на світових валютних ринках. Його програмне забезпечення дозволяє в режимі реального часу працювати на діючих електронних майданчиках як основних вітчизняних бірж, так і найбільших бірж світу. Робочі місця мають інтернет-канал, торгово-інформаційну платформу “BrokBusinessTrader” з доступом до новин і аналітики на декількох мовах, інформаційну платформу “Tenfore”, програму технічного аналізу фінансових ринків “Omega Trade Station Pro”, встановлені інформаційно-новинні канали Bloomberg, CNN, ВПС, News. Все це забезпечує поглиблену професійно орієнтовану підготовку студентів у галузі фінансової біржової діяльності. У процесі навчання студенти працюють на демонстраційних рахунках, що відкриваються кожному студенту, готують аналітичні звіти з фундаментального аналізу основних ринкових індикаторів, аналітичні огляди та презентації щодо фірм, що включаються до провідних світових фондових індикаторів.

Для покращення якості практичної підготовки студентів на кредитно-економічному факультеті з 2008 р. успішно діє навчально-тренувальний банк. Практично орієнтовані заняття у цьому навчальному підрозділі проводяться з урахуванням вимог до майбутніх працівників банків, що сприяє, зокрема, оволодінню навичками оформлення, перевірки і супроводження банківських і клієнтських документів під час роботи із сучасними програмними продуктами та передовими банківськими технологіями. На заняттях студенти мають змогу використовувати комплект демонстраційних навчальних матеріалів та бланки документів навчально-тренувального банку (в

електронному та паперовому вигляді). База річних та квартальних звітів комерційних банків України навчально-тренувального банку з 2011 р. використовується студентами факультету для написання магістерських дипломних робіт та виконання індивідуальних завдань. В аудиторіях навчально-тренувального банку проходять міжпредметні тренінги за магістерськими програмами з використанням відповідного програмного забезпечення. Використання елементів практичної підготовки сприяє швидшому опануванню студентами професійних компетенцій.

При кафедрі управління персоналом та економіки праці працює навчально-тренувальний центр з управління персоналом, метою якого є підвищення конкурентоспроможності випускників кафедри на основі посилення їх практичної підготовки у стінах університету. Для набуття базових профільних компетенцій в Центрі створено та підтримується функціонування віртуальних організаційних структур, що забезпечують імітацію реальних бізнес-процесів з управління персоналом. Студентам надано можливість ознайомитися з реаліями управління персоналом у провідних компаніях та взяти участь у дискусіях з фахівцями у цій сфері. Практична діяльність сьогодні не можлива без використання сучасних програмних продуктів. Студенти навчаються працювати з програмними продуктами, що відповідають різним потребам роботодавців — від автоматизації кадрового діловодства (БОСС-Кадровик) до автоматизації всієї системи управління персоналом (StaffManager, ПерсоналАктив).

Ефективність фундаменталізації, науковісткості освіти та її кінцевий результат — якість освітніх послуг — знаходяться в безпосередній залежності від рівня культури, мотивації, креативної налаштованості, неінфантильності тих, хто навчається.

Тож прагнемо зробити все можливе задля того, щоб очі наших студентів “горіли”, щоб їм було цікаво на заняттях. Саме у цьому напрямку маємо за останні роки чи не найбільше прирощення здобутків, запроваджуючи саме ті технології навчання, які активізують навчально-пізнавальну діяльність.

На допомогу традиційній системі освіти приходить діяльнісно-креативний метод навчання, що передбачає пошук нових способів навчальної діяльності. Зокрема, в університеті працюють наукові студентські гуртки, які сприяють розвитку творчої індивідуальності студента, формують у нього науково-теоретичне мислення, самостійне ведення наукового пошуку і розв’язання науково-практичних завдань. У постійному режимі на всіх кафедрах працюють наукові дискусійні клуби. Щорічно кафедрами університету проводяться наукові студентські конференції. Кращі студенти беруть участь у республіканських та міжнародних науково-практичних конференціях студентів та молодих науковців. Студенти, доповіді яких визнані кращими, нагороджені почесними дипломами.

На багатьох кафедрах застосовується система так званих наукових пірамід, на чолі яких стоять досвідчені лектори — науковці з науковими темами, опублікованими монографіями, підручниками, що продовжують розробляти їхні учні — асистенти, аспіранти, докторанти кафедр. Для проведення лекцій, практичних занять, тренінгів кафедрами залучаються висо-

кокваліфіковані фахівці-практики з підприємств та організацій. Ведеться співробітництво з Національною академією наук України, Інститутом демографії та соціальних досліджень, Державним комітетом статистики України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Міністерством фінансів України, Міністерством закордонних справ України, Верховною Радою України, Торгово-промисловою палатою України, Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку України, Інститутом світової економіки і міжнародних відносин НАН України та багатьма іншими вітчизняними і зарубіжними організаціями та установами.

Кафедрами університету проводиться інтерактивне консультування та поточна перевірка знань студентів через Інтернет, електронну пошту та сайт дистанційного навчання університету, а також розміщення різноманітних додаткових матеріалів на індивідуальних сайтах викладачів та кафедральних сайтах. Усі ці заходи спрямовані передусім на забезпечення стимулювання творчої активності у студентів, виховання вміння конструктивно висловлювати свої думки, аналізувати й узагальнювати інформацію, робити висновки, приймати рішення.

Освітня діяльність, як відомо, включає цілий ряд підсистем, кожна з яких має своє призначення, локальні цілі, місію, форми і методи реалізації, а в комплексі вони (підсистеми) мають забезпечити досягнення високої якості освітніх послуг і забезпечення на цій основі високої конкурентоспроможності випускників. Однією з таких підсистем є діючий порядок оцінювання знань студентів.

Зазначимо, що основні підходи до системи оцінювання знань студентів, що нині діють в університеті, було сформульовано, розпочато їх запровадження ще у 2004 році. За останні роки система оцінювання знань студентів збагатилася рядом новацій, але основні її принципи, формат збережено, що свідчить про її життєздатність, відповідність основній місії університету.

Розробляючи систему оцінювання знань студентів прагнули реалізувати один із базових принципів менеджменту, зміст якого є таким: "Робиться те, і робиться саме так, як винагороджується. Працівники усіх рівнів... поведуть себе відповідно до чинної системи винагород. Серйозною перешкодою для досягнення результатів є величезна невідповідність між поведінкою, якої вимагають, і поведінкою, за яку винагороджують".

Навчальна діяльність студента — це його робота, робота складна, не легка, різнопланова, яка має свої проміжні і підсумкові результати, що підлягають оцінюванню. Оцінка — це завжди порівняння якогось об'єкта та його діяльності з певними еталонами, нормативними вимогами, загальноприйнятими параметрами. Не є винятком і оцінка навчальної діяльності студента, яка передбачає діагностику знань та визначення їх відповідності із вимогами освітньо-кваліфікаційних характеристик, робочих навчальних програм дисциплін, іншим освітнім регламентам.

Будь-яка система оцінювання у царині освітньої діяльності має виконувати принаймні дві функції — контролюючу і мотивуючу. За виконання контролюючої функції має забезпечуватися об'єктивність оцінки, діагностика реального рівня навчальної роботи. Реалізація мотивуючої функції озна-

чає, що система оцінювання має спонукати студента до плідної, систематичної роботи та досягнення на цій основі більш якісного рівня знань.

Саме з таких методологічних засад та з урахуванням як власного досвіду, так і здобутків у цій царині кращих університетів світу і проектувалася система діагностики знань студентів нашого університету.

Система оцінювання знань, що діє в університеті, спрямована на ефективну реалізацію таких завдань:

- підвищення мотивації студентів до систематичної активної роботи протягом усього періоду навчання, переорієнтацію їхніх цілей з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь та навичок;

- систематизацію знань та активне їх засвоєння упродовж навчального року;

- недопущення розбіжностей між завданнями, що виносяться на контроль, та програмою дисципліни;

- забезпечення відкритості контролю через ознайомлення студентів на початку вивчення дисципліни з її навчальною програмою, формами контрольних заходів і критеріями оцінювання знань;

- подолання елементів суб'єктивізму під час оцінювання знань;

- забезпечення належних умов вивчення програмного матеріалу і підготовки до контрольних заходів шляхом їх розмежування за змістом й у часі;

- розширення можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення та підвищення ефективності освітньої діяльності викладацького складу.

Принципово важливою, відмітною особливістю системи, що розглядається, є поєднання принципів поточного і підсумкового оцінювання знань студентів. При цьому оцінювання знань студентів з *нормативних дисциплін* здійснюється, як правило, на основі результатів поточної успішності та екзаменів. Оцінювання знань студентів з *вибіркових дисциплін* здійснюється, як правило, у формі заліку (або диференційного заліку) на основі результатів поточного контролю. Отже, об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисциплін, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на екзамені, або лише за результатами поточної роботи. Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу нормативної дисципліни дорівнює 100 балам. За поточну успішність студент може отримати максимум 50 балів і за екзамен також 50 балів. Знання програмного матеріалу *вибіркових дисциплін* також оцінюється максимально в 100 балів.

Розглядаючи досвід університету у царині оцінювання знань студентів звертаємо увагу потенційного читача на роль, місце й особливості поточного оцінювання навчальної роботи. При цьому принципово важливим є врахування такого: поточна робота і поточне оцінювання — це не намагання “прив’язати” студента до аудиторії та викладача, це не засіб, що змушує студента ходити на лекції чи семінарські (практичні, лабораторні) заняття. Глибинна сутність задіяння потенціалу поточного оцінювання є іншою. Програмний матеріал з кожної дисципліни, який має опанувати студент, можна представити у вигляді двох складових. Перша складова — це той програмний матеріал, який доводиться до студента у формі лекцій, і мате-

ріал, який підлягає самостійному опрацюванню. Принципово важливою є й наступна посилка: цілі блоки програмного матеріалу можуть бути перевірені й оцінені лише під час поточного контролю — уміння робити презентації, навички виконання самостійних робіт у формі есе, рефератів, захист виконаних проектів, уміння працювати в команді тощо.

Ще раз підкреслимо, що якщо є необхідність розмежування матеріалу, якщо є різні форми подачі та засвоєння матеріалу, якщо є навчальний матеріал, який можна перевірити та оцінити лише упродовж семестру, то має бути задіяне поточне оцінювання навчальної роботи і його слід розглядати як важливу складову загальної діагностики знань.

На екзамені оцінюванню підлягають:

- володіння ключовими теоретичними знаннями про об'єкт дисципліни;
- здатність творчо мислити та синтезувати знання;
- уміння використовувати знання для розв'язання практичних завдань;
- точність виконання розрахунків тощо.

Із зазначеного вище випливає, що завданням іспиту є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє відношення до певної проблеми. Тому на екзамені, які проводяться виключно у письмовій формі, виносяться вузлові теоретичні питання, задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати набуті знання і застосовувати їх для вирішення практичних задач тощо. Перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань визначаються кафедрою, включаються до робочої програми дисципліни та методичних матеріалів щодо змісту та організації СРС, поточного і підсумкового контролю і доводяться до відома студентів на початку семестру.

Екзаменаційний білет містить 5 завдань, кожне з яких оцінюється за шкалою від 0 до 10 балів залежно від рівня знань.

Шкала оцінювання екзаменаційних завдань:

Оцінка за 100-бальною шкалою	Рівень знань
10	Відмінний
8	Добрий
6	Задовільний
0	Незадовільний

Результати екзамену оцінюються в діапазоні від 0 до 50 балів включно. У разі, якщо відповіді студента оцінено менше ніж у 30 балів (до 60 %), він отримує незадовільну оцінку за результатами екзамену, а набрані за екзамен бали не враховуються у загальній підсумковій оцінці.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається із суми балів за поточну успішність та за виконання екзаменаційних завдань (за умови, що на екзамені студент набрав не менше 30 балів). Якщо на екзамені студент набрав менше 30 балів, тобто отримав незадовільну оцінку, загальна підсумкова оцінка включає лише оцінку поточної успішності. У

відомості обліку поточної та підсумкової успішності записується сумарна оцінка в балах за результатами поточної успішності та екзамену.

Розглянемо більш детально складові та організацію поточного оцінювання знань студентів. Перш за все, акцентуємо увагу на тому, що об'єктами такого оцінювання, як правило, є:

- а) виконання завдань та відповіді на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях;
- б) виконання завдань для самостійної роботи;
- в) виконання модульних контрольних робіт.

Під час контролю виконання завдань та відповідей на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях оцінюванню підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських, практичних заняттях та колоквіумах; активність в обговоренні питань, що винесені на семінарські (практичні) заняття; результати виконання і захисту лабораторних робіт, експрес-контролю, участь у тренінгах, ділових іграх та інші форми роботи, розроблені кафедрою.

Під час контролю виконання завдань для самостійної роботи оцінюванню підлягають: самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань; виконання розрахунків; підготовка рефератів, есе, конспектів навчальних чи наукових текстів, переклад іншомовних текстів, підготовка реферативних матеріалів з публікацій тощо.

Під час виконання модульних контрольних робіт оцінюванню підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набув студент після опанування певного завершеного розділу навчального матеріалу. Контрольні роботи можуть проводитися у формі тестів, відповідей на теоретичні питання або розв'язання практичних завдань, виконання індивідуальних завдань, розв'язання виробничих ситуацій (кейсів) тощо. З однієї навчальної дисципліни не повинно бути більше ніж 2 модульні контрольні роботи за семестр.

Кафедри розподіляють у робочій навчальній програмі загальну кількість балів за поточну успішність таким чином:

Для нормативних дисциплін (поточна успішність — 50 балів):

- а) виконання завдань та відповіді на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях — не менше 30 балів;
- б) виконання завдань для самостійної роботи — за рішенням кафедри;
- в) виконання модульних контрольних робіт — за рішенням кафедри;
- г) інші об'єкти контролю — за рішенням кафедри.

Для вибіркових дисциплін (поточна успішність — 100 балів):

- а) виконання завдань та відповіді на семінарських (практичних, лабораторних) заняттях — не менше 60 балів;
- б) виконання завдань для самостійної роботи — за рішенням кафедри;
- в) виконання модульних контрольних робіт — за рішенням кафедри;
- г) інші об'єкти контролю — за рішенням кафедри.

Шкала оцінювання завдань під час поточного контролю, критерії оцінювання знань та форми проведення контрольних заходів визначаються кафедрою з урахуванням вимог, включаються до робочих навчальних програм, методичних матеріалів щодо змісту та організації СРС, поточного і підсумкового контролю знань і доводяться до відома студентів на початку

семестру. За рішенням кафедри студентам, які брали участь у позанавчальній науковій діяльності — в роботі конференцій, підготовці наукових публікацій тощо — можуть присуджуватись додаткові бали за поточну успішність, але не більше 10 балів. При цьому загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 50 балів для нормативних дисциплін та 100 балів для вибіркових дисциплін.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в 4-бальну шкалу та шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Оцінка за шкалою, що використовується в КНЕУ	Оцінка за національною шкалою	Оцінка у формі заліку (для вибіркових дисциплін)	Оцінка за шкалою ECTS
90—100	Відмінно	Зараховано	A
80—89	Добре	Зараховано	B
70—79			C
66—69	Задовільно	Зараховано	D
60—65			E
21—59	Незадовільно з можливістю повторного складання	Не зараховано — з можливістю повторного складання заліку	FX
0—20	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисциплін	Не зараховано — з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

Починаючи з 2010 р. на денній формі навчання був запроваджений електронний журнал роботи академічних груп, який дозволяє проводити моніторинг навчального процесу та налагодити зворотний зв'язок студента з адміністрацією університету. Електронний журнал обліку роботи академічних груп є складовою автоматизованої системи управління навчальним процесом і призначений для обліку відвідування занять та результатів поточної успішності студентів. Він передбачає автоматичне накопичення балів за поточну успішність студента з контролем їх суми (до 50 балів із нормативних дисциплін і до 100 балів — із вибіркових). Перед початком екзаменаційної сесії сума балів за поточну успішність кожного студента автоматично переноситься з електронного журналу до відомості обліку поточної і підсумкової успішності. Занесення та редагування балів на сторінки електронного журналу виконується виключно викладачем. Робота з електронним журналом можлива для всіх видів користувачів з будь-якого персонального комп'ютера, підключеного до мережі Інтернет.

У справі фундаменталізації вищої економічної освіти, набуття студентами найсучасніших знань, умінь, навичок, суджень виключно велике значення має підготовка та видання нового покоління навчальної літератури.

Неписане правило, якого дотримуються викладачі університету, полягає у тому, що підручники, навчальні посібники, методичні розробки, які видані в університеті, за змістом мають відповідати сучасному рівню розвитку економічної науки та новітнім досягненням господарської практики як в

Україні, так і у світі. Переважна більшість навчальних дисциплін, які викладаються в університеті, забезпечені підручниками і навчальними посібниками, авторами яких є наші викладачі.

Масштаби видання монографічної та навчально-методичної літератури нашим університетом, структуру конкретних видів видань наглядно демонструють дані табл. 2.

Таблиця 2. Обсяги і структура монографічної і навчально-методичної літератури, виданої університетом за період 1998—2011 років²

Назва видань	Кількість назв видань	Обсяг, друк. арк.
Монографії	161	3 085,0
Підручники	125	3 871,7
Навчальні посібники	594	11 240,3
Навчально-методичні посібники для самостійного вивчення дисципліни	378	4 813,5
Інші види навчально-методичних видань	387	7 241,3
Всього	1 645	30 251,8

Абсолютна більшість підручників і навчальних посібників, виданих університетом, мають гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту.

В останні роки кількість виданих номенклатурних позицій монографічної і навчально-методичної літератури складає біля 100, при цьому значно розширено підготовку нових видів навчальних видань — практикумів, збірників кейсів, тренінгів з дисциплін. Лише за останні три роки кількість таких видань склала близько 30. Як приклад наведемо вихід у світ таких видань: “Управління конфліктами: збірник тренінгових вправ”, “Маркетингові дослідження: кейси та ситуаційні вправи”, “Формування психолого-педагогічної компетентності викладачів. Тренінг-курс для викладачів університету”, “Методика викладання економіки. Збірник кейсів, ситуаційних вправ”, “Безпека банківської діяльності: збірник тестів, ситуаційних та комплексних кваліфікаційних завдань”, “Економічне управління підприємством: тренінг”, “Мікроекономіка: практикум”.

Колектив університету надзвичайно відповідально ставиться до підготовки навчальних видань. Спочатку з кожної дисципліни видаємо навчальний посібник, який проходить широку апробацію. Для забезпечення практичної підготовки та індивідуальної роботи студентів з програмним матеріалом видаємо навчальні посібники для самостійного вивчення. І лише після цього починається робота над фундаментальним підручником.

До підготовки підручників залучаємо докторів наук, професорів, провідних доцентів. Маємо досвід залучення до підготовки монографічної та навчально-методичної літератури авторів з інших університетів, державних, академічних установ, реального сектору економіки. Так, наприклад, у підготовці підручника з управління персоналом нині активну участь беруть

² 2011 р. за вісім місяців.

провідні фахівці з Новокраматорського машинобудівного заводу, де створено філіал кафедри управління персоналом і економіки праці нашого університету.

План видання монографічної і навчально-методичної літератури на наступний календарний рік затверджується ректором університету за поданням кафедр, які попередньо розглядаються на вчених радах факультетів і по кожній з пропозицій приймається рішення.

Структура, змістові характеристики кожного навчального видання є предметом широкого обговорення на кафедрах. Підготовлений рукопис підлягає спочатку внутрішньому рецензуванню, яке доручається трьом членам кафедри. Після обговорення рукопису підручника на кафедрі автори його доопрацьовують. Далі настає черга зовнішнього рецензування, до якого залучаються, як правило, доктори наук, професори, завідувачі профільних кафедр з інших університетів України, а також науковці з установ НАН України.

Зазначимо, що діючі в університеті нормативні акти, які регламентують видання навчальної літератури, містять розгорнені вимоги до структури видань, формату подання матеріалу, а головне, до фундаментальної, наукової, фахової їх компоненти. Одна з основних вимог до підручника і навчального посібника — висвітлення наукових, теоретико-методологічних засад із проблематики, що є предметом тієї чи іншої дисципліни. Це стосується як дисциплін гуманітарного, природничо-наукового, так і фахового спрямування. Забезпечення на практиці цієї вимоги слугує фундаменталізації економічної підготовки, про що йшлося вище.

Як реалізовані на практиці вимоги щодо посилення фундаментальної складової навчального видання розглянемо на прикладі дисципліни “Економіка праці і соціально-трудові відносини”. Фундаменталізація змісту підручника з цієї дисципліни стала своєрідною реакцією на виклики сучасних змін у світі праці. Практика переконує: прийняття виважених управлінських рішень у сфері управління працею та регулювання соціально-трудових відносин можливе лише за умови розуміння глибинної сутності явищ та процесів, що відбуваються сьогодні в трудовій діяльності під впливом глобалізації світової економіки, загострення міжнародної конкуренції, посилення гнучкості ринку праці на фоні недосконалості міжнародних та національних трудових норм.

Закономірності становлення постіндустріального суспільства зумовлюють формування нового історичного типу праці — праці інформаційно-інноваційної, яка спрямована на створення і використання різноманітних новинок та подальший розвиток технологічного укладу. В умовах розбудови нової економіки відбувається посилення творчої компоненти праці, інтелектуалізація, гуманізація та індивідуалізація трудової діяльності, тим самим створюються передумови для запровадження нових моделей та механізмів управління працею. Сьогодні стає недостатньо простої констатації наявних проблем у соціально-трудовій площині, постає нагальна потреба системного сприйняття трансформацій, прогнозування перспектив та запровадження дієвих інструментів регулювання соціально-трудових відносин. Проте, сформовані ще у першій половині XX ст. теоретичні уявлення про трудову

діяльність і притаманні їй відносини донедавна залишалися незмінними. Тому є необхідність суттєвого переосмислення всієї палітри змісту праці та відносин у цій царині, формування низки теоретико-прикладних компетенцій у галузі економіки праці та соціально-трудових відносин з метою забезпечення стійкого розвитку соціально-трудової сфери та підвищення рівня якості трудового життя.

Втіленням нового концептуального підходу в підготовці фахівців-економістів з вищою освітою, які в майбутній професійній діяльності зможуть підходити творчо до вирішення практично кожного завдання на основі виявлення причин проблемної ситуації та обґрунтування наслідків реалізації конкретних рішень, став означений вище підручник. Його структура та зміст націлені на реалізацію компетентнісного підходу до підготовки майбутніх висококваліфікованих фахівців. Кожний розділ підручника містить ґрунтовні теоретико-методологічні положення та критичні узагальнення практичних аспектів, що дозволяє з різних позицій вивчати складну, різновекторну трудову проблематику, орієнтуючи студентів на системність опанування знань та формування вмінь і навичок.

Вперше серед вітчизняних видань навчальної літератури в зазначеному підручнику систематизовано кількісні та якісні характеристики праці, висвітлено трансформацію соціально-трудових відносин, обґрунтовано нові виклики та тенденції розвитку соціального партнерства, розкрито питання якості трудового життя, глибоко та масштабно подано еволюцію винагороди за працю. Автори підручника переконані: лише опанування теоретико-методологічних конструкцій дозволяє студентам та майбутнім фахівцям розробляти ефективні прикладні сценарії вирішення питань соціально-трудового характеру. Так, наприклад, для професійного з'ясування проблем оплати праці слід знайти відповідь на риторичне запитання: як формується вартість і встановлюється ціна робочої сили? При такому компетентному підході навіть самої вичерпної інформації щодо сутності, переваг і недоліків певної моделі чи системи оплати праці, рівня та діапазону диференціації заробітної плати вкрай недостатньо. Правильної відповіді не знайти і в результатах моніторингу конкурентоспроможності заробітної плати. Обґрунтування розміру та ступеня диференціації заробітної плати можливе лише на основі методологічних засад існування двох видів ціни робочої сили: ставки заробітної плати на стадії купівлі-продажу робочої сили (точніше, послуг праці) як потенційної плати з урахуванням здатності працівника виконувати певну роботу і заробітної плати (заробітку) та на стадії використання (оренди) найманої праці з урахуванням результатів виконаної роботи.

У підручнику "Управління персоналом", підготовка до друку якого завершується, значно посилено (порівняно з попередніми виданнями та працями інших авторів) науково-методологічну базу такого складного процесу, яким є управління персоналом. Зокрема, вперше підготовлено такі важливі розділи, як: організація в глобалізованій економіці; корпоративна культура в системі управління персоналом; теоретичні засади управління персоналом; стратегія, політика і практика управління персоналом. Матеріал по кожній з тем розкривається за такою структурою та послідовністю: змістові (на-

укові, теоретико-методологічні та прикладні) характеристики виокремлених питань; резюме; терміни і поняття; питання для перевірки знань; завдання для індивідуальної роботи; література для поглиблення вивчення.

У структурі кожної теми (розділу) підручника і навчального посібника, обов'язковим елементом є перелік того, що студент буде знати, вивчивши матеріал, і які вміння він має набути в процесі вивчення дисципліни. Тим самим закладається база для набуття компетенцій, що формують конкурентоспроможність майбутнього фахівця.

Вищий навчальний заклад, який хоче мати беззастережні конкурентні переваги на сучасному ринку освітніх послуг, повинен здійснювати свою діяльність з урахуванням сучасних тенденцій розвитку світової освіти з максимальною орієнтацією на розкриття і розвиток творчого потенціалу студента, на всебічне піклування про його потреби, на формування не лише високопрофесійного фахівця, а й гармонійно розвиненої особистості. Саме такою є філософія освітньої діяльності у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана.

© А. Колот, 2011